

--Debattinlägg skandinaviskt samarbete--

(Ledarsidan, Helsingborgs Dagblad, 10 april 2004)

Så börjar temperaturen i debatten inför EU-valet i juni att stiga. EU står inför en rad förändringar och debatten kommer att bli omfattande. Ett annat internationellt samarbete som Sverige också deltar i är det Nordiska samarbetet. Till skillnad mot den nationella politiken och EU- politiken har dock nordborna inga möjligheter att påverka den nordiska politiken genom allmänna val. Det nordiska samarbetet har dessutom hamnat i en delvis ny situation då EU växer allt snabbare, både vad gäller antalet medlemsländer och inflytande. Frågan är vilken roll det nordiska samarbetet egentligen kommer att få i framtiden.

Det officiella nordiska samarbetet har sett högst olika ut genom seklerna. Så sent som 1914 hade de tre länderna Danmark, Norge och Sverige gemensam valuta och under slutet av 1940- talet diskuterades ett nordiskt försvarssamarbete. Under 1954 slöts ett avtal om gemensam nordisk arbetsmarknad och samtidigt infördes en nordisk passunion. Å andra sidan har EU lyckats införa dessa punkter under en mycket kortare tid. En på sikt betydligt allvarigare utmaning, som vi bara har sett början av, är globaliseringen med dess ekonomiska nivellering. Gemensamt för globaliseringen och EU är dock frågan hur dagens nordiska samarbete kommer att passa in i denna nya situation.

Under sommaren 1999 tillsatte de nordiska samarbetsministrarna en arbetsgrupp med benämningen ”Vismanspanelen”. Samarbetet resulterade bland annat i rapporten ”Norden 2000- Öppet för världens vindar”, som gavs ut under oktober 2000. Ett av antagandena i denna rapport är att det finns en ”nordisk värdegemenskap”. Skribenten Helge Seip ställde dock senare frågan i magasinet Nordisk Tidskrift [1]: ”Har begrepet Norden överhodet en naturlig plats i det utvecklingsbildet som avtegrer seg?”

I rapporten ”Norden 2000- Öppet för världens vindar” ger några författare sin syn på värdegemenskapen. De säger bland annat: ”De nordiska samhällena har genom århundraden byggts upp så att de på ett avgörande sätt liknar varandra och i många avseenden skiljer sig från övriga länder både i Europa och världen i övrigt. Gemensam historia, språkgemenskap och ett gemensamt kulturarv i kombination med en berikande mångfald är grundpelare i samarbetet.” [2] Men hur väl stämmer egentligen påståendet med situationen i Norden idag?

Språkfrågan är en viktig fråga som i grunden handlar om vår identitet. Norden består i princip av två stora språkområden, dels det skandinaviska och dels det finska. Hittills har svenskan (d v s den indirekta kopplingen till det skandinaviska språkområdet) varit ett av de officiella språken i Finland men allt färre talar det. Nyligen kunde vi läsa att Finlands regering vill slopa kravet på prov i svenska i studentexamen. De finlandssvenska politikerna såg detta som ett första steg mot att helt avskaffa Finlands tvåspråkighet. Naturligtvis har finnarna sin fulla rätt att slopa svenskan som obligatoriskt språk i skolan (inget av de skandinaviska länderna har ju finskan som obligatoriskt språk på nationell nivå!) men samtidigt är det en mycket kraftig, om än indirekt, signal om vart det nordiska samarbetet i praktiken är på väg. En av konsekvenserna om svenskan försvinner i Finland är att vi i än högre grad måste tala engelska med varandra inom det nordiska samarbetet. Om de tre baltiska länderna dessutom blir medlemmar i det nordiska samarbetet minskar den skandinaviska språkandelen ytterligare från dagens 77 till cirka 60 procent. Frågan blir då till slut vad som egentligen förenar oss.

Studerar vi Nordens relationer med EU finner vi en skillnad i entusiasm som förvånansvärt väl följer den tidigare nämnda språkgränsen. Inget av de skandinaviska länderna har till exempel gått över till den nya valutan euro vilket däremot Finland har gjort. Faktum är att de skandinaviska länderna tillsammans hittills har röstat inte mindre än 11 gånger om EG/EU. I dessa folkomröstningar ingår bland annat två nej till euron (Danmark och Sverige), två nej till medlemskap i EG/EU (Norge) samt ett utträde ur EG (Grönland). Ingen av de västnordiska öarna (Grönland, Färöarna eller Island) är med i EU. Oavsett hur vi tolkar dessa signaler så kommer vi inte ifrån det faktum att det finns en djup oro bland de skandinaviska folken för EU, en oro som våra politiker borde ta på större allvar. Samtidigt har situationen hos de skandinaviska länderna hamnat i ett låst läge där minst fyra folkomröstningar i gamla frågor är att vänta. Sannolikt kommer väljarna i dessa fyra kommande folkomröstningar endast att erbjudas två alternativ, antingen ett ja till EU/euron eller ett nej, ett nej som innebär fortsatt nationellt agerande med risk för isolationistiska tendenser.

Tiden är mogen för ett tredje alternativ i den skandinaviska samhällsdebatten. Alternativet innebär ett närmare politiskt och ekonomiskt samarbete mellan de fyra skandinaviska talande länderna Danmark, Island, Norge och Sverige. Totalt är vi nästan 19 miljoner invånare och har en ekonomi som motsvarar nästan 60 % av Kanadas storlek. Vi har en mycket hög levnadsstandard ur ett globalt perspektiv. Det finns flera områden där vi skulle vinna på att agera på en gemensam nivå. Några konkreta exempel är gemensam utbildnings- och forskningspolitik, gränsbevakning, utrikespolitik samt inte minst kulturellt samarbete. På sikt är även en gemensam skandinavisk valuta en möjlighet. Men det kanske viktigaste är att de fyra länderna närmar sig varandra på det kulturella planet.

Det finns få områden i den industrialiserade västvärlden där fyra så lika grannländer agerar så isolerat från varandra. Det tredje alternativet skall dock inte ses som något "anti-EU-alternativ", utan snarare som ett regionalt anpassat samarbete i en allt mer globaliserad värld, ett samarbete där vi tillsammans balanserar våra relationer mellan EU och övriga världen. Dagens enkelspåriga integration i EU riskerar att på sikt göra oss "EU-centrerade". Det finns en risk att EU börjar isolera sig från omvärlden, något som förr eller senare riskerar att leda oss in i stagnation.

Ett skandinaviskt samarbete har förutsättningarna att bli en succé. De fyra länderna är så pass lika och tillsammans skulle vi i en globaliserad ekonomi kunna bli starka. Förutsättningarna för ett skandinaviskt samarbete har aldrig varit mer gynnsamma. Låt oss därför tillsammans ta det första steget!

Tomas Larsson